

ARCHEOLOGIENOTA LAAKDAL – NIKE (FIETSENSTALLING)

J. CLAESSEN, B. VAN GENECHTEN, G. VERBEELLEN,
E. DIRIX, A. SYS, E. AUDENAERT, K. BOUCKAERT
& E. KEERSMAEKERS

APRIL – MEI 2018

Titel

Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Laakdal – Nike (fietsenstalling)

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen, Evelien Dirix,
Annelien Sys, Evelien Audenaert, Kevin Bouckaert & Emma Keersmaekers

Opdrachtgever

Nike Europe Holding B.V.
Colosseum 1
1213 NL Hilversum
Nederland

Projectnummer

2018C173

Plaats en datum

Kortenaken, 7 mei 2018

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2018C173
ISSN 2034-5615

© 2018 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	<i>Algemeen</i>	4
1.2	<i>Beschrijving onderzoeksoopdracht</i>	4
1.3	<i>Doelstellingen</i>	7
1.4	<i>Randvoorwaarden.....</i>	7
1.5	<i>Onderzoeksvragen</i>	7
2	Huidige en toekomstige situatie	8
2.1	<i>Huidige situatie</i>	8
2.2	<i>Toekomstige situatie</i>	10
3	Bureauonderzoek	11
3.1	<i>Landschappelijke & bodemkundige situering</i>	11
3.2	<i>Archeologische en erfgoedkundige data.....</i>	16
3.3	<i>Historiek en cartografische bronnen.....</i>	17
3.4	<i>Archeologische verwachting</i>	22
4	Resultaten bureauonderzoek	23
4.1	<i>Algemeen</i>	23
4.2	<i>Beantwoording onderzoeksvragen</i>	23
4.3	<i>Samenvatting / assessment bureauonderzoek</i>	24
4.4	<i>Programma van maatregelen.....</i>	25
5	Bibliografie	26
6	Figurenlijst.....	27
7	Plannenlijst.....	28
8	Bijlagen	29

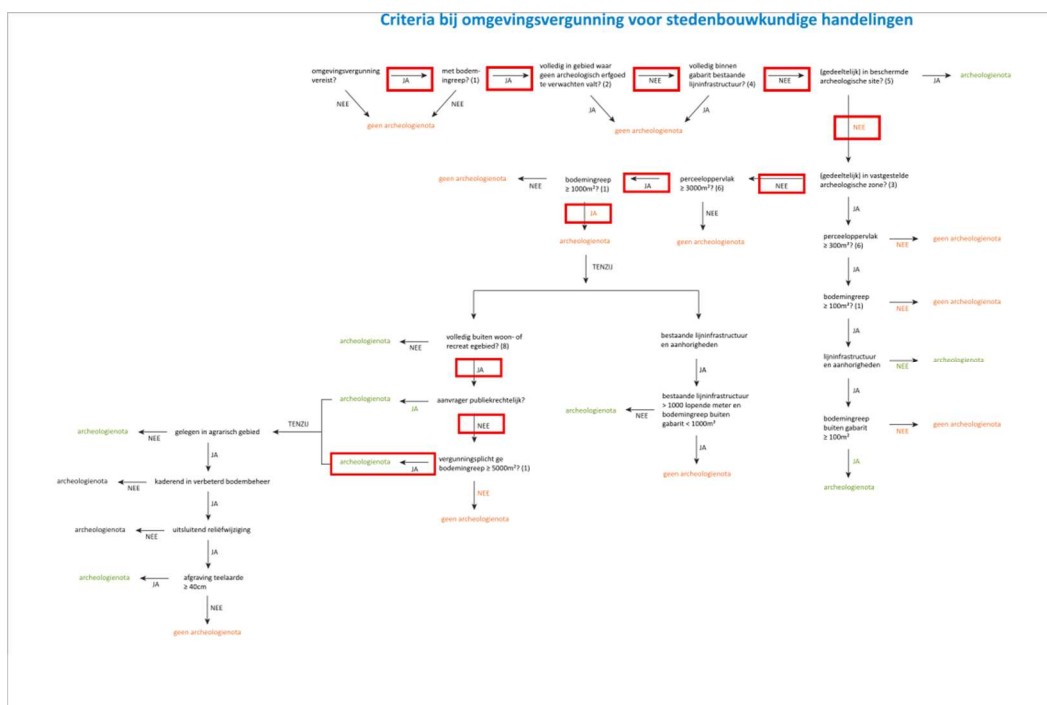
1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een omgevingsvergunning is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

Figuur 1: Criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen

1.2 BESCHRIJVING ONDERZOEKSOPDRACHT

Naar aanleiding van een omgevingsvergunning heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Nike Europe Holding B.V. een archeologienota opgemaakt voor de herinrichting van een gedeelte van de huidige parking door de bouw van een fietsenstalling en de aanleg van terrassen en een groene zone.

Aangezien de aanvraag voor een omgevingsvergunning na 1 juni 2016 werd ingediend, is een archeologienota evenwel vereist, zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet (art. 5.4.1, 5.4.2, 5.4.8 en 5.4.9). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in april - mei 2018 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon bij de opdrachtgever, Nike Europe Holding B.V., was architect Ivo Costa (Architectenbureau Wil-Ma bvba). In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de reeds uitgevoerde werken geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

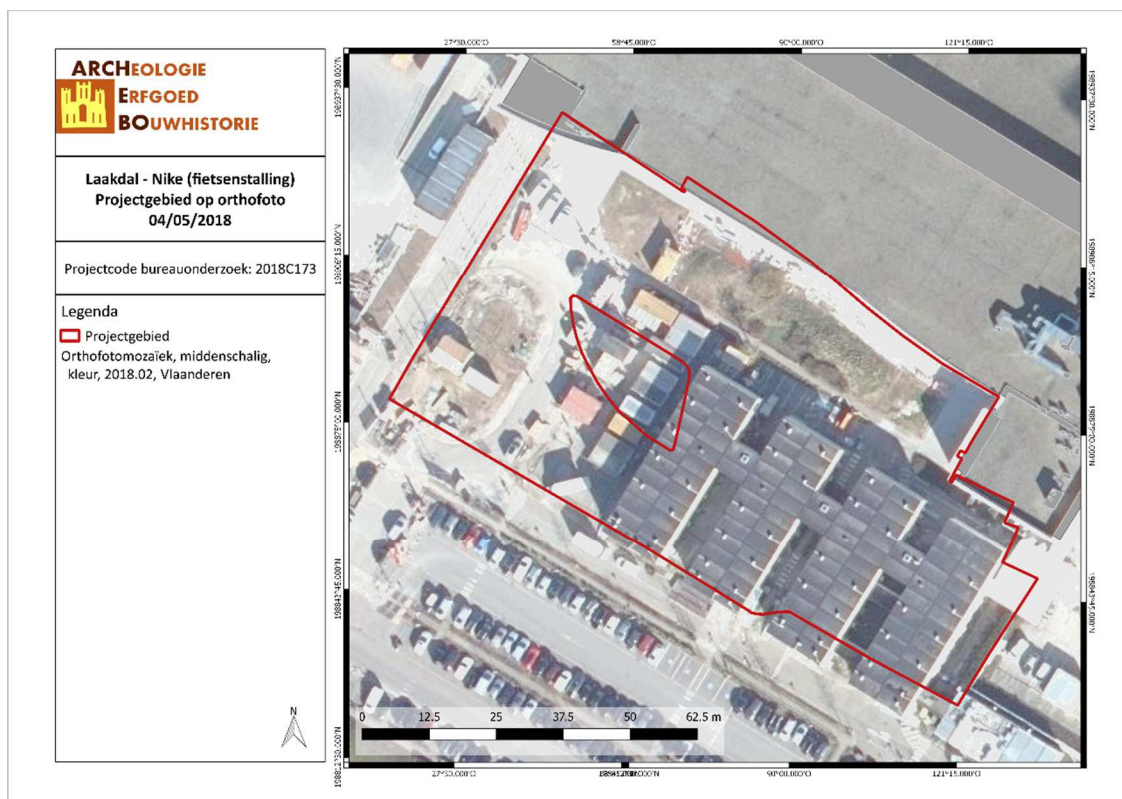
Administratieve fiche			
Naam site:	Laakdal – Nike (fietsenstalling)		
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem		
Ligging:	Provincie Antwerpen, Laakdal, Vorst, Nikelaan 1		
Kadaster:	Provincie Antwerpen, Laakdal, Afd. 4, Sct. C, nr. 600g		
Coördinaten:	A	X	200205.493
		Y	198933.703
	B	X	200287.166
		Y	198881.947
	C	X	200280.884
		Y	198824.506
	D	X	200174.379
		Y	198879.852
Opdrachtgever:	Nike Europe Holding B.V. Colosseum 1 1213 NL Hilversum Nederland		
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba Merelnest 5 3470 Kortenaken		
Projectcode bureauonderzoek:	2018C173		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Bewaarplaats archief:	Nike Europe Holding B.V.		
Grootte projectgebied:	Ca. 6 276,13m ²		
Uitvoeringsperiode:	Van 5 april tot 7 mei 2018		
Reden van de ingreep	De bouw van een overdekte fietsenstalling en de aanleg van terrassen en een groene zone.		
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein, de geplande werken en impact op het bodemarchief.		
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, verstoring, ...		

De onderstaande GRB-kadasterkaart en de Orthofoto tonen het projectgebied op de meest recente stadskarten en luchtfoto's.

LANI/18/04/05/1 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2018)

LANI/18/04/05/2 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2018)

1.3 DOELSTELLINGEN

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.4 RANDVOORWAARDEN

Het betreft een uitgesteld onderzoek omwille van verschillende factoren. Allereerst is het terrein nog een tijd in gebruik door de opdrachtgever. Ten tweede moet eerst de bestaande verharding uitgedroogd worden en de tijdelijke bebouwing verwijderd worden. De nutsleidingen zijn eveneens nog aanwezig en bevinden zich op een ongekende locatie en houden hierdoor een veiligheidsrisico in. Bijkomend dienen de aanwezige weinige struiken eveneens eerst verwijderd worden.

1.5 ONDERZOEKSVRAGEN

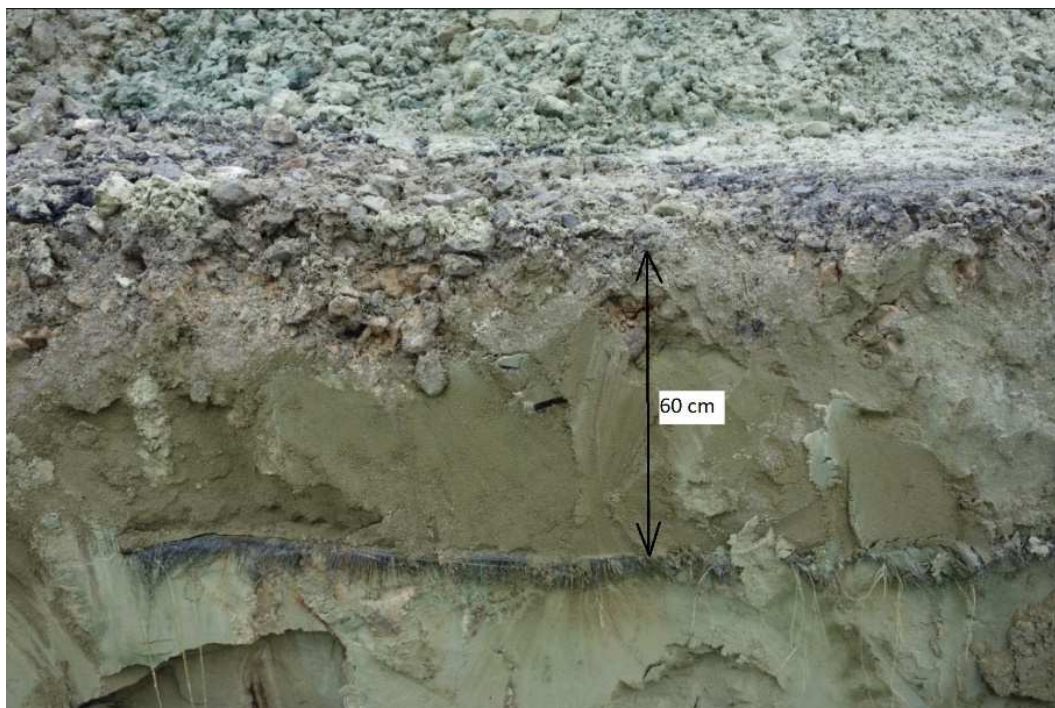
Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
2. Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?
3. Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het projectgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?
4. In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?

2 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE

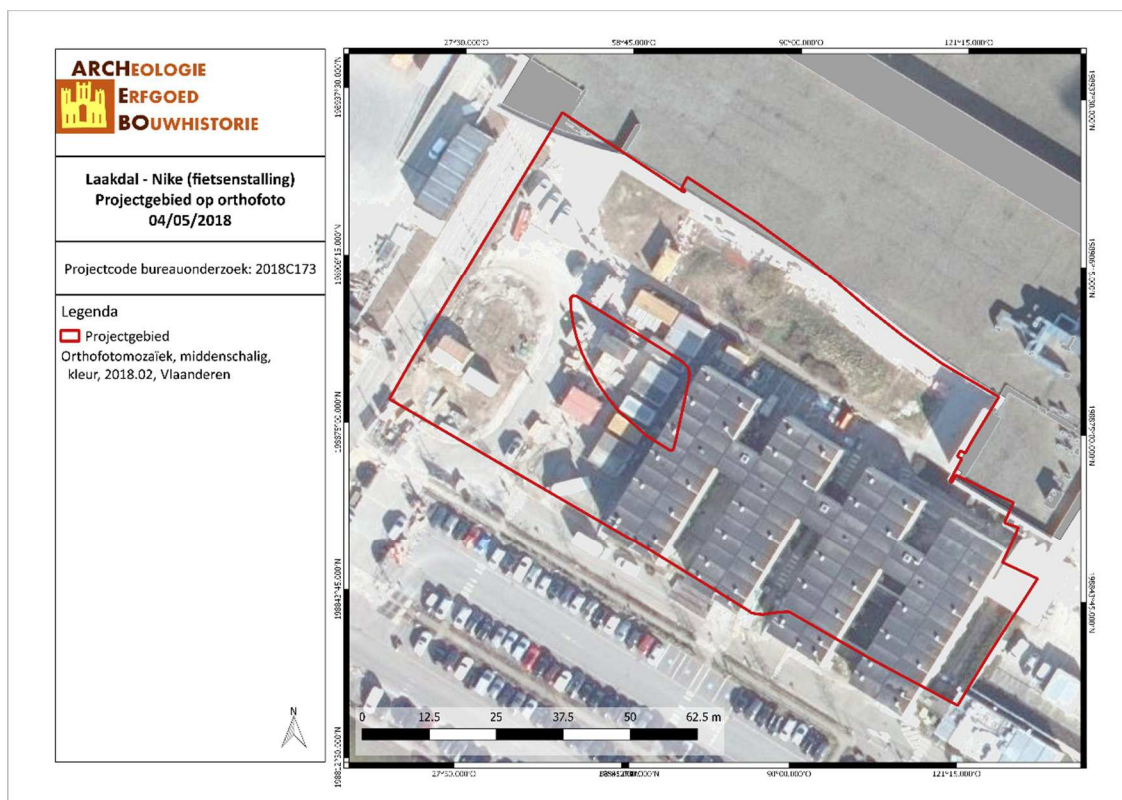
2.1 HUIDIGE SITUATIE

Sinds 1994 is de site in gebruik genomen door producent Nike. Tussen 1994 en 2004 werden de eerste grote uitbreidingen doorgevoerd.¹ Het projectgebied is grotendeels in gebruik als werf. In de zuidoostelijke hoek toont de meest recente luchtfoto enkele tijdelijke constructies (zonder fundamenteën). Dhr. Allen Zimmerman, architect voor de opdrachtgever, wist ons te melden dat de bestaande steenslag onder de te slopen verharding tot op een diepte van 60 tot 80cm onder het maaiveld komt. Op onderstaande foto (figuur 4) is de verstoring aangeduid. Het onderstaande kaartje (figuur 6) toont waar de verharding zich bevindt, waaronder de verstoring zit.

Figuur 4: Recente foto terrein (opdrachtgever, 2018)

¹ Chris Verboven, "Nike blijft maar uitbreiden", *Het Laatste Nieuws*, 7 december 2016, <https://www.hln.be/regio/laakdal/nike-blijft-maar-uitbreiden~a8a0a02d/>.

LANI/18/04/05/3 - Digitale aanmaak

Figuur 5: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2018)

LANI/18/04/05/4 - Digitale aanmaak

Figuur 6: Projectgebied met aanduiding huidige ingebruikname (ARCHEBO bvba, 2018)

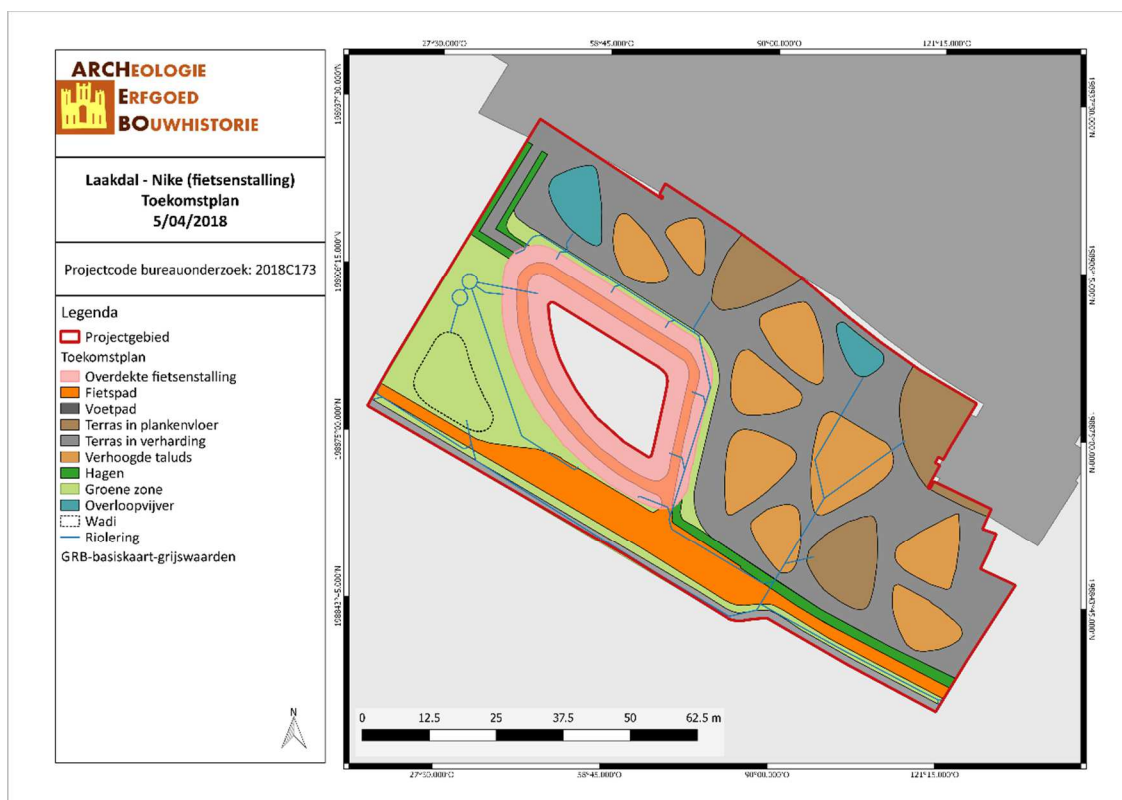
2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De opdrachtgever plant de herinrichting van het projectgebied door de groene zone en verharding te verwijderen. Centraal-westelijk op het projectgebied wordt een overdekte fietsenstalling voorzien in een afgeronde open driehoek. De groene invulling van het gebouw is niet voorzien in deze bouwaanvraag. De ontwikkeling wordt aangevuld met een voetpad en fietspad.

Bijkomend voorzien de plannen op het overige gedeelte van het projectgebied een terrasgedeelte in verharding (waterdoorlatende klinkers) en een soort plankenvloer (op 3 locaties). Het terras zal onderbroken worden door 9 taluds met begroeiing en 2 (overloop)vijvers. Deze laatste zijn geconnecteerd met de geplande hemelwaterputten en wadi in het zuidwesten van het projectgebied.

De fietsenstalling wordt ingepland op ca. 1,5m diepte (inclus archeologische buffer). De geplande wadi wordt voorzien op een diepte van 0,4m. De omgeving van de wadi en hemelwaterputten worden voorzien van een groene zone. De geplande groene zone centraal in de fietsenstalling behoort niet tot deze bouwaanvraag. De geplande taluds worden plaatselijk opgehoogd tot maximum 1,8m hoogte. Op het terrein zal een nieuw rioleringsysteem ingepland worden die de connectie maakt tussen de fietsenstalling, de hemelwaterputten (elk 10.000 liter), de wadi en de overloopvijvers. De riolering zal normaliter op maximaal een diepte van 1 m geplaatst worden.

Voor de leesbaarheid worden alle plannen toegevoegd in bijlage.

LANI/18/04/05/5 - Digitale aanmaak

Figuur 7: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2018)

3 BUREAUONDERZOEK

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

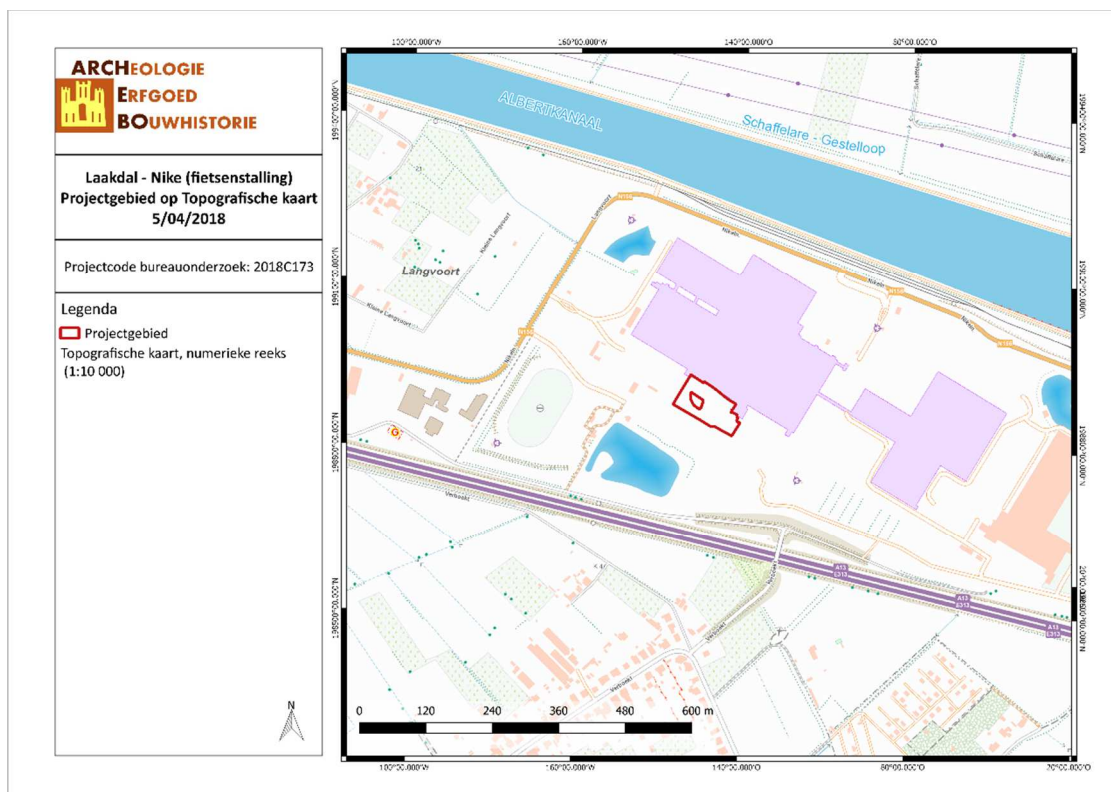
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in georeferenciede vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplott om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1 LANDSCHAPPELIJKE & BODEMKUNDIGE SITUERING

3.1.1 Topografische situering

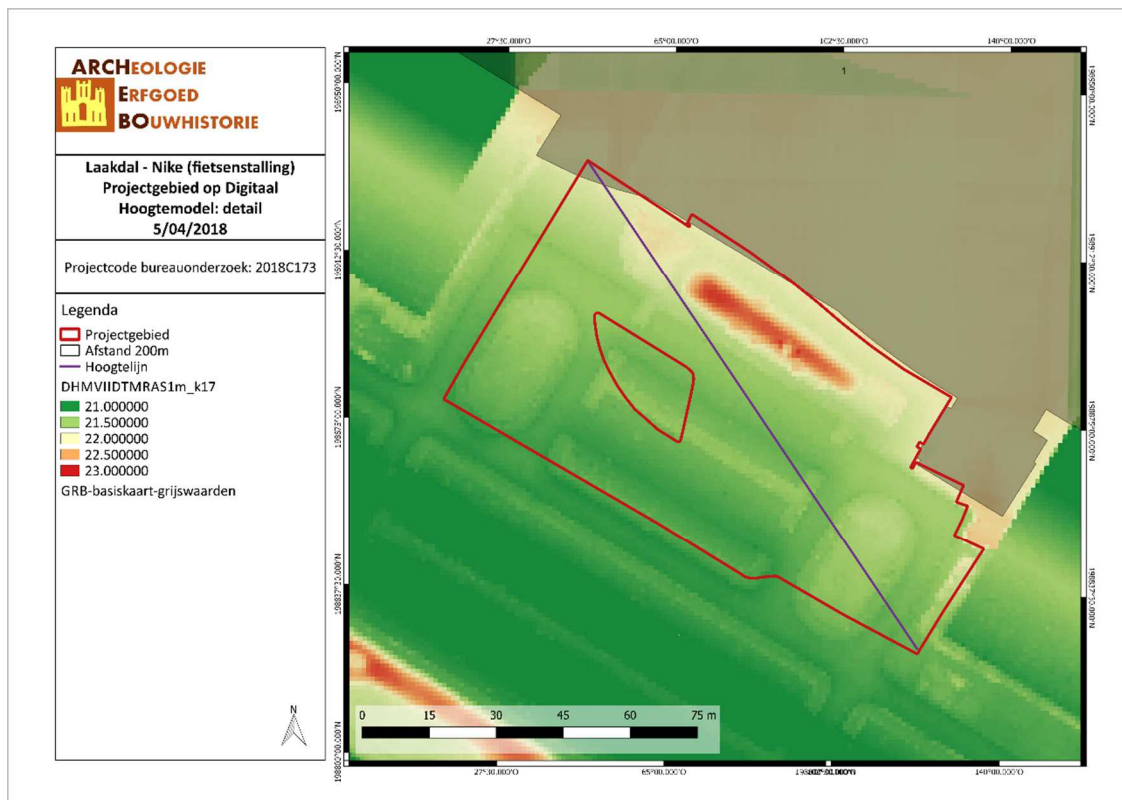
Het projectgebied ligt in de Kempen, op de grens tussen de gemeenten Laakdal en Meerhout. Het bedrijventerrein van Nike ligt overigens tussen het Albertkanaal (in het noorden) en de E313 (zuiden). Het terrein staat volgens het gewestplan gekarteerd als industriegebied.

LANI/18/04/05/6 - Digitale aanmaak

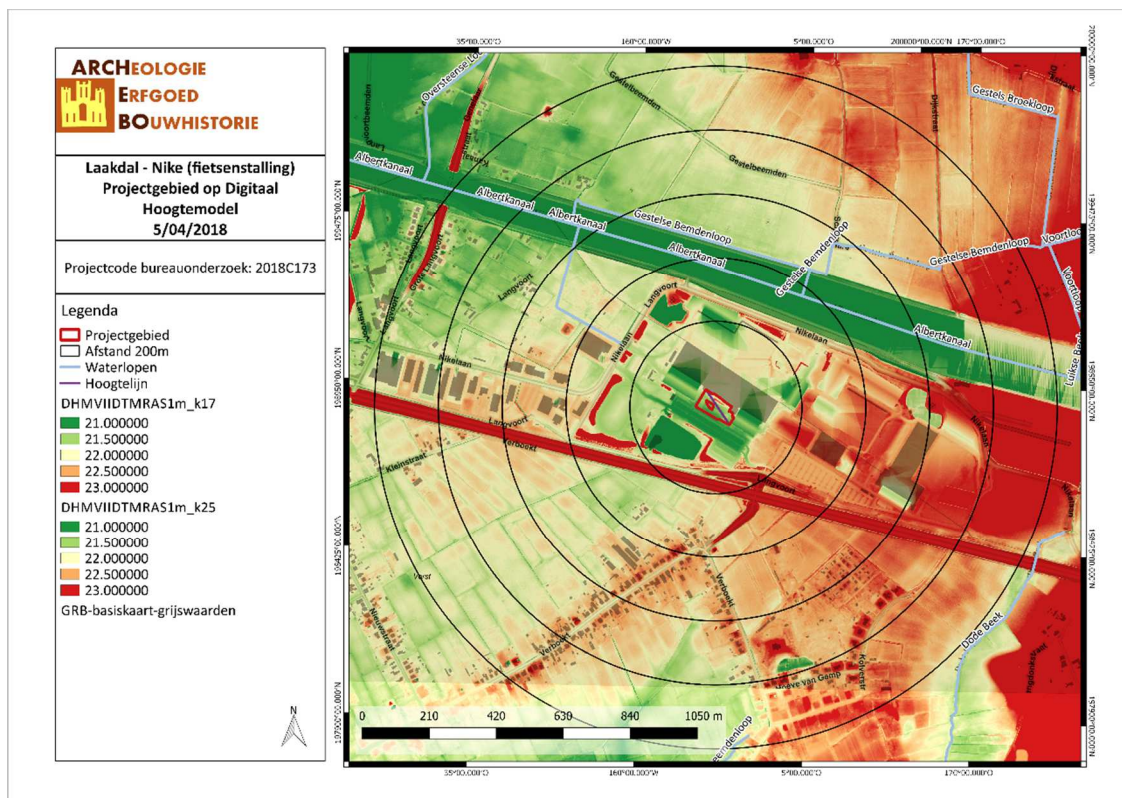
Figuur 8: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2018).

Het projectgebied ligt volgens het Digitaal Hoogtemodel tussen ongeveer 21,3 en 22,1 meter boven de zeespiegel. Het terrein bevindt zich in een lokaal dal van de Dode beek, de Gestelloop en de gedempte Vorstbeek.

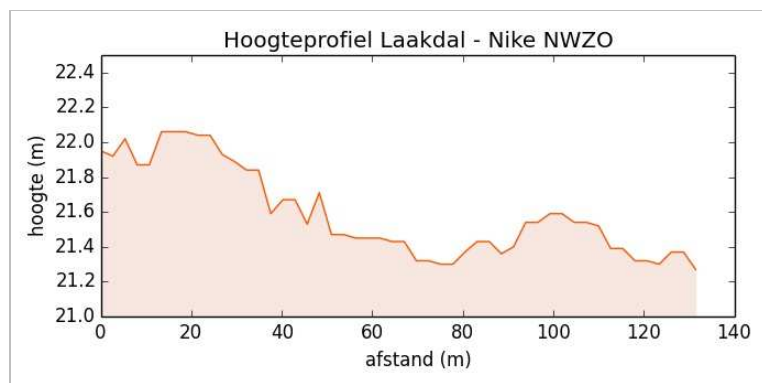
LANI/18/04/05/7 - Digitale aanmaak

Figuur 9: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2018).

LANI/18/04/05/8 - Digitale aanmaak

Figuur 10: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2018).

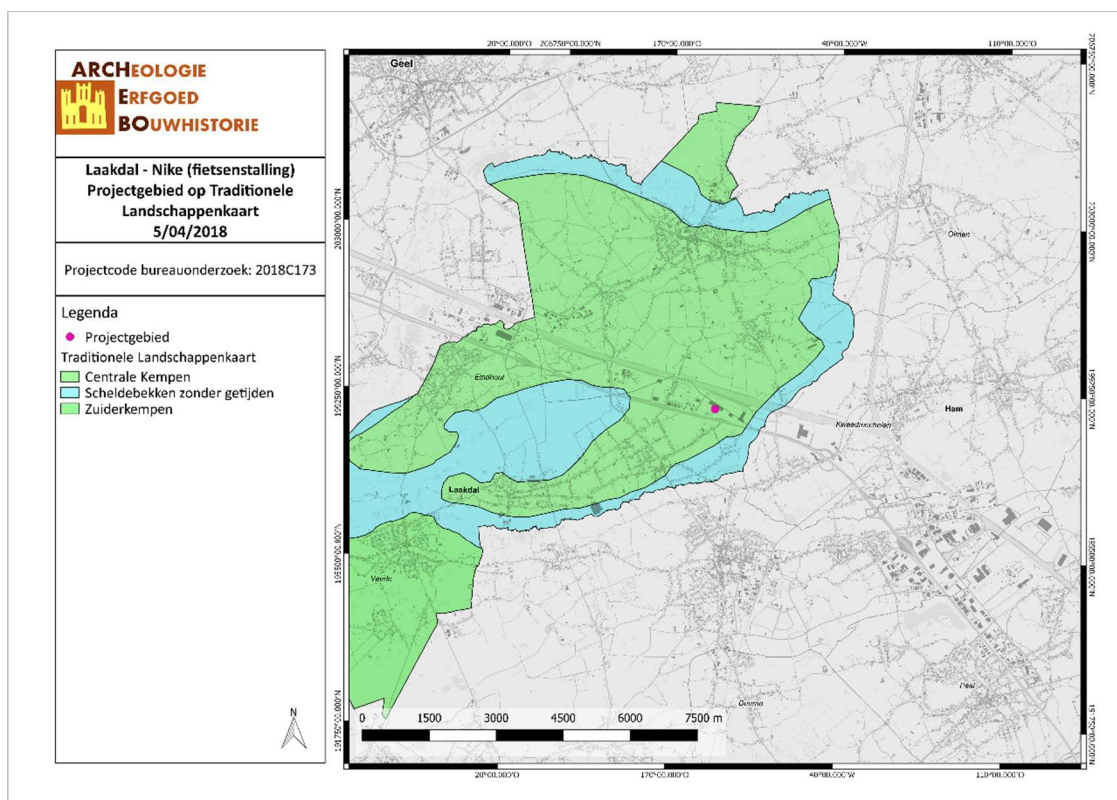

Figuur 11: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2018).

3.1.2 Geologie & landschap

3.1.2.1 Fysisch geografisch

Het projectgebied is volgens de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als 'Zuiderkempen'. In de Zuiderkempen is het landschap ook sterk beïnvloed door een aantal grote verkeersinfrastructuurwerken waarlangs vele industrieterreinen tot ontwikkeling kwamen (zoals de aanleg van de Boudewijnautosnelweg en van het Kempens (1860-65) en het Albertkanaal (1936-39)). Langs de nieuwe, rechte verbindingswegen tussen de dorpskernen werden nieuwe tuinvijken ingeplant en verbreidde zich de lintbebouwing op een explosieve wijze.²

LANI/18/04/05/9 - Digitale aanmaak

Figuur 12: Laakdal en Meerhout aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2018)

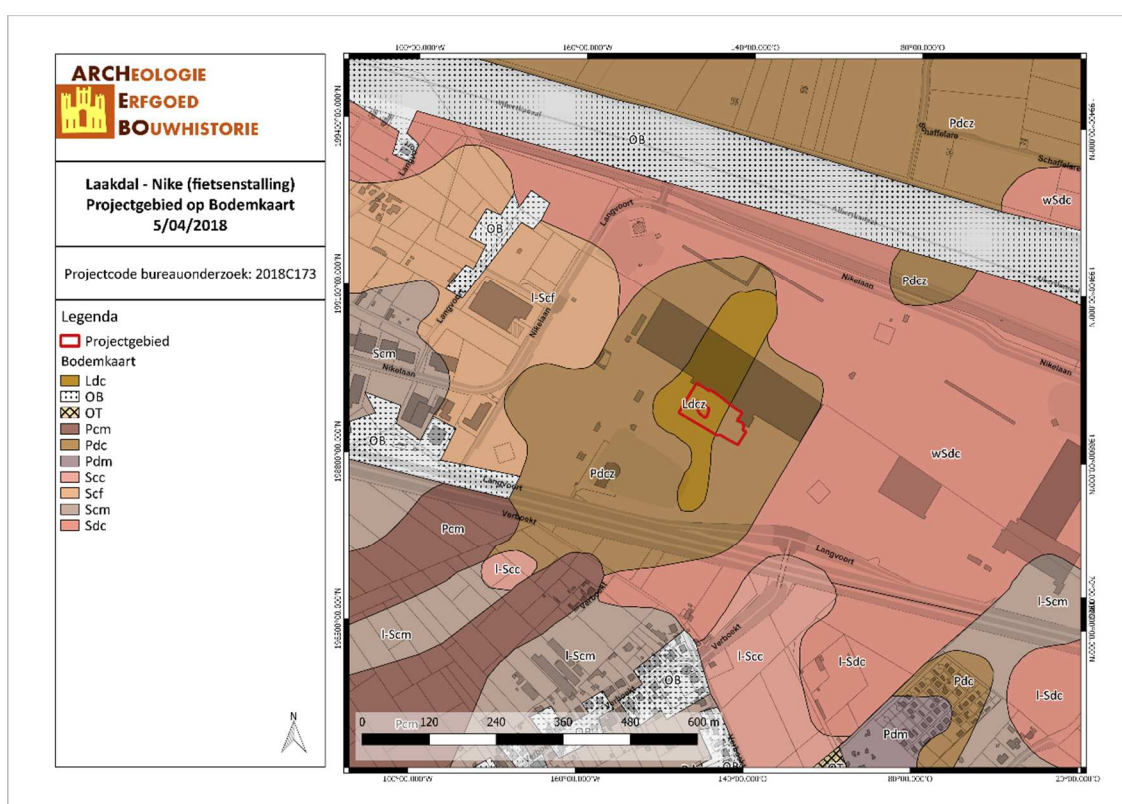
² F. Pauwels, "Excursiegids Hageland - Kempen", 1994, hfdst. 4.4.

3.1.2.2 Bodem, bodemkundig booronderzoek, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als Ldcz en Pdcz.

Bodemtype Ldcz heeft een matig gleyige zandleemgrond met sterk gevlekte textuur B horizont, met sedimenten worden lichter of grover in de diepte. De gronden van de Ldc serie zijn matig natte, matig gleyige zandleemgronden met donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de grens met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is verbrokkeld, sterk gevlekt en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven.³

Bodemtype Pdcz heeft een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont, met sedimenten worden lichter of grover in de diepte. Deze matig natte lichte zandleemgronden in de Kempen omvatten de series Pdp, Pdc, Pdf, Pdg en Pdm en de complexen 'PD.'. In deze groep domineren de matig natte lichte zandleemgronden welke roestverschijnselen vertonen tussen 40 en 60 cm.⁴

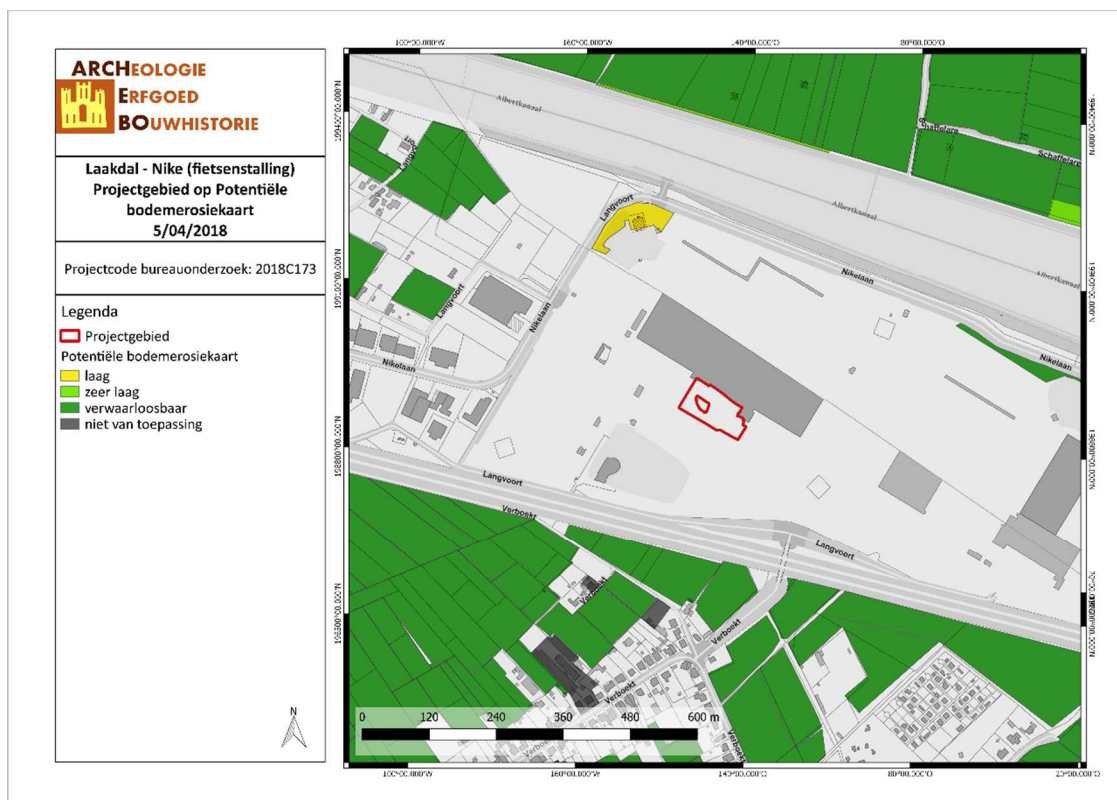
LANI/18/04/05/10 - Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2018).

Op de Potentiële bodemerosiekaart is het projectgebied niet gekarteerd. Volgens de bodemgebruikskaart ligt het projectgebied in 'andere bebouwing'.

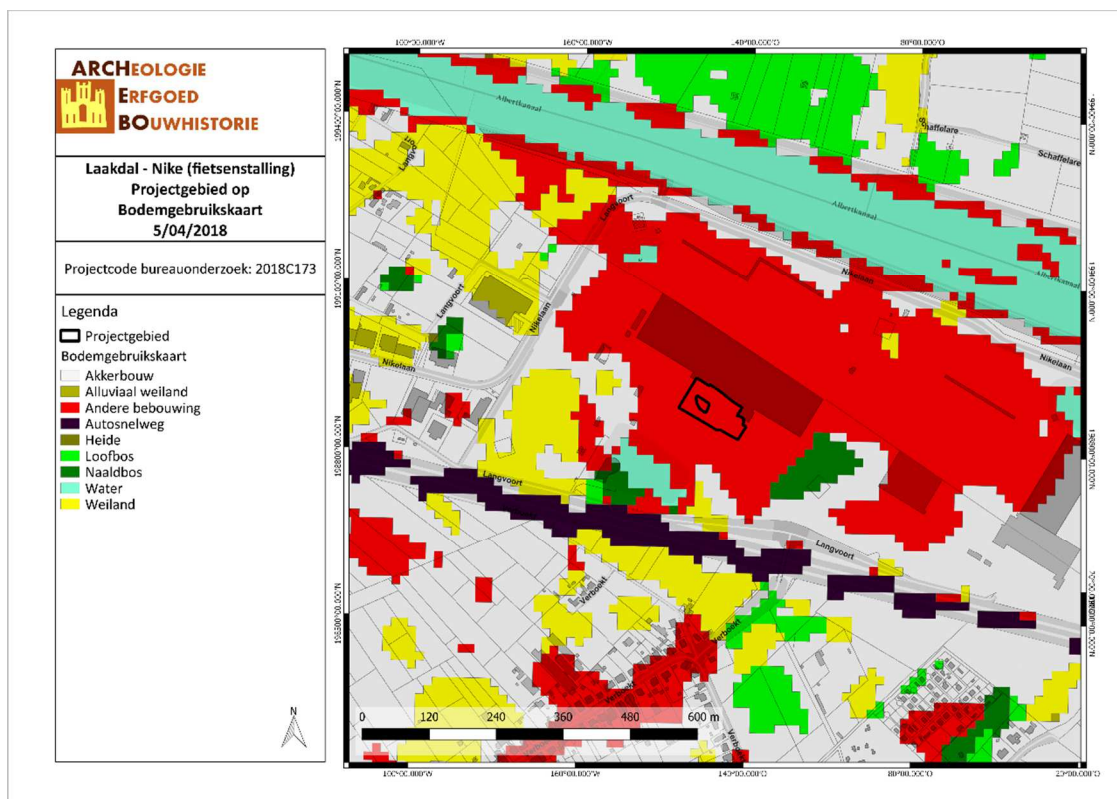
³ E Van Ranst en C Sys, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)* (Gent: Laboratorium voor Bodemkunde, 2000), 164.

⁴ Van Ranst en Sys, 263.

LANI/18/04/05/11 - Digitale aanmaak

Figuur 14: Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2018).

LANI/18/04/05/12 - Digitale aanmaak

Figuur 15: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2018).

3.2 ARCHEOLOGISCHE EN ERFGOEDKUNDIGE DATA

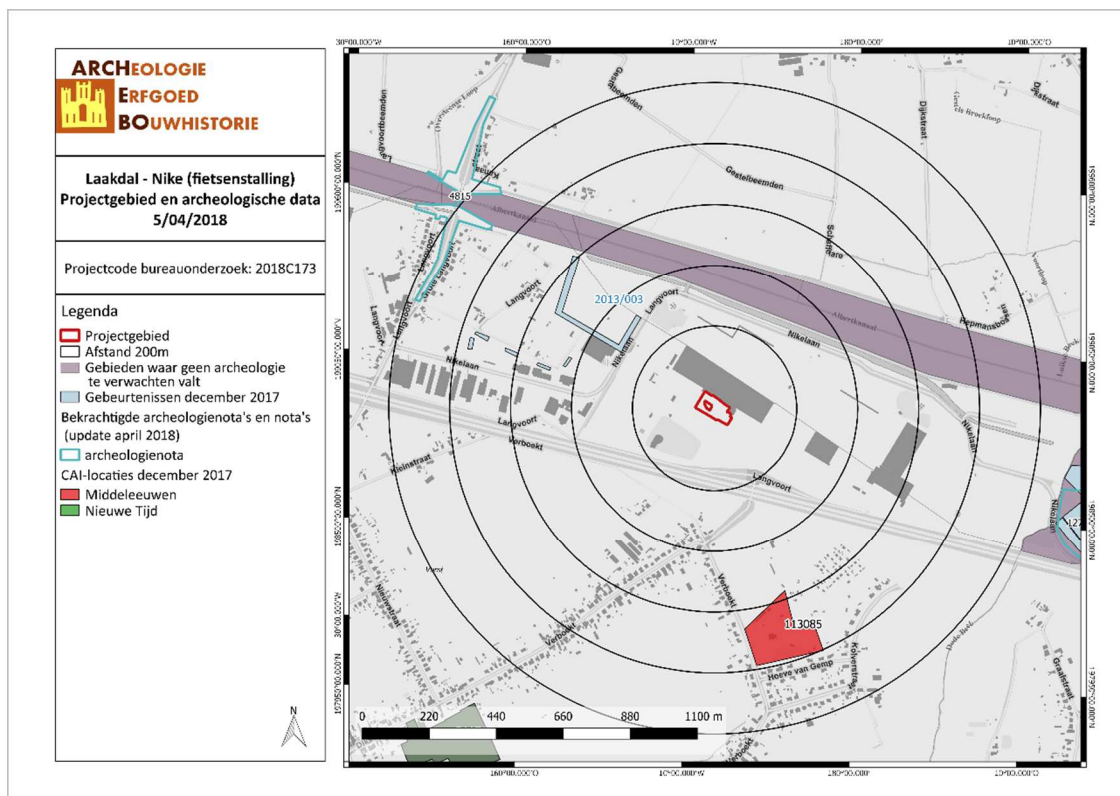
Binnen het plangebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend.

De Centrale Archeologische inventaris toont één enkel vondst tussen 600 en 800m ten zuiden van het projectgebied in een totale afstand van 1000 meter.

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
113085	Kasteel Meerlaer	Late Middeleeuwen

Het huidige 'Kasteel Meerlaer' is een eclectisch kasteel met neo-Vlaamserenaissance en neotraditionele inslag. Op de locatie van het huidige kasteel stond vanaf 1348 de 'Hoeve van Gemp' (zoals beschreven op de Ferrariskaart). De grond was in handen van het norbertinessenklooster van Gempe (Sint-Joris-Winge) sinds een ruilhandel met in 1290 met hertog Jan I. De hoeve werd in 1798 verkocht als nationaal goed (kloostereigendom). De hoeve werd hierna verschillende malen verkocht tot de eigenaar in 1851 de oude hoeve sloopte en een nieuwe herbouwde. In de jaren 1860 werd deze 'nieuwe' hoeve aangevuld met het huidige nieuwe kasteel. De oude hoeve deed later dienst als conciërgewoning en koetshuis. In 1900 volgden herinrichtingswerken zoals een toevoeging van een kapel.⁵

Steentijdvondsten werden aangetroffen op 1,5 km ten oosten van het projectgebied. Vondsten uit de Romeinse periode werden op verschillende locaties aangetroffen vanaf 2km van het projectgebied. In het gehucht Steenberg (ca. 5km ten zuidwesten) werden resten van een Romeinse fundering en hypocaustum aangetroffen in de jaren 60 van de vorige eeuw.⁶

LANI/18/04/05/13 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2018).

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Kasteel Meerlaer", Inventaris Onroerend Erfgoed, geraadpleegd 6 april 2018, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41178>.

⁶ P Janssens, "Vorst: Romeinse funderingen en kapel", *Archeologie* 1963, nr. 2 (1963): 66–67.

In 2013 werd voor de aanleg van wegenis een archeologische prospectie opgelegd ter hoogte van Nikelaan 1, ca. 310m ten noordwesten van het huidige projectgebied. Het terrein ligt volgens het Digitaal Hoogtemodel op ongeveer dezelfde hoogte als het huidige projectgebied, maar de bodems verschillen, waardoor de studie in kwestie minder relevant is voor het huidige projectgebied. Archebo bvba voerde de onderzoeken uit maar zonder significante sporen of vondsten aan te treffen.⁷ De onderzoeksresultaten van archeologienota 4815 konden door een error op het archeologieportaal niet geraadpleegd worden.

3.3 HISTORIEK EN CARTOGRAFISCHE BRONNEN

3.3.1 Onderzoek historische bronnen

Het projectgebied bevindt zich in het gehucht Vorst, meer bepaald 'Klein-Vorst' of 'Meerlaer' in de gemeente Laakdal. Archeologische vondsten in de wijk Steenberg en wijzen op mesolitische en Romeinse (2de - 3de eeuw) bewoning.⁸ De toponiem 'Forest' verschijnt voor het eerst in 897 in geschreven bronnen.⁹ De gebieden waren toen een koningsdomein van Lodewijk de Kale waarvan in 877 een deel werd geschonken aan het klooster van Nijvel. De schenking werd in 897 bekrachtigd door de Lotharingse koning Zwentibold.¹⁰ De toponiem verbasterde doorheen de 12de eeuw tot (mogelijk) 'Wirst' (1178) en 'Worst' (1188).¹¹ Naast het Nijvelse abdijbezit was de helft van Vorst in de 13de eeuw een allodiaal goed van de hertog van Brabant. Jan I schonk dit in 1304, met uitzondering van de rechtspraak en de tol, aan Hendrik van Meldert (1304-1323), sindsdien heer van de heerlijkheid Vorst met een eigen schepenbank. Latere eigenaars waren de familie Wyere en het huis van Diest door het huwelijk (circa 1398) van Katharina van Wyere met Thomas II, heer van Zelem en Diest. In 1413 kocht deze de heerlijkheid Zichem en vormden de heerlijkheden Vorst, Meerhout en Zichem onder één drossaard het Land van Zichem in het hoofdkwartier Leuven. Met twee onderbrekingen tijdens de Tachtigjarige oorlog (1567-1604 en 1625-1648) was de heerlijkheid van 1456 tot aan de Franse Revolutie eigendom van het huis van Nassau.

Tijdens het Ancien Régime was Vorst vnl. een landbouwgebied met ontginningen van de abdij van Tongerlo en het norbertinessenklooster van Gempe (Sint-Joris-Winge, Vlaams-Brabant). Het grondgebied omvatte de gehuchten Steenberg, de Plaats, Beustereinde, Meerlaer, Heide, Locht en Verboekt. De klompenmakerij was van oudsher belangrijk, in het eerste kwart van de 20ste eeuw beoefende meer dan 50 % van de bevolking deze stiel, doch na de Eerste Wereldoorlog ging deze nijverheid door gebrek aan afzet volledig teloor. Doorheen de 20ste eeuw ontwikkelde zich een industriegebied tussen het Albertkanaal (1936-1939) en de E313 (1958-1964).¹²

3.3.2 Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en

⁷ Annika Devroe en Jan Claesen, "Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Laakdal - Nikelaan" (ARCHEBO bvba, 2013).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Steenbergenveld", Inventaris Onroerend Erfgoed, geraadpleegd 9 april 2018, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104308>.

⁹ Maurits Gysseling, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland vóór 1226* (Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek, 1960), 1026.

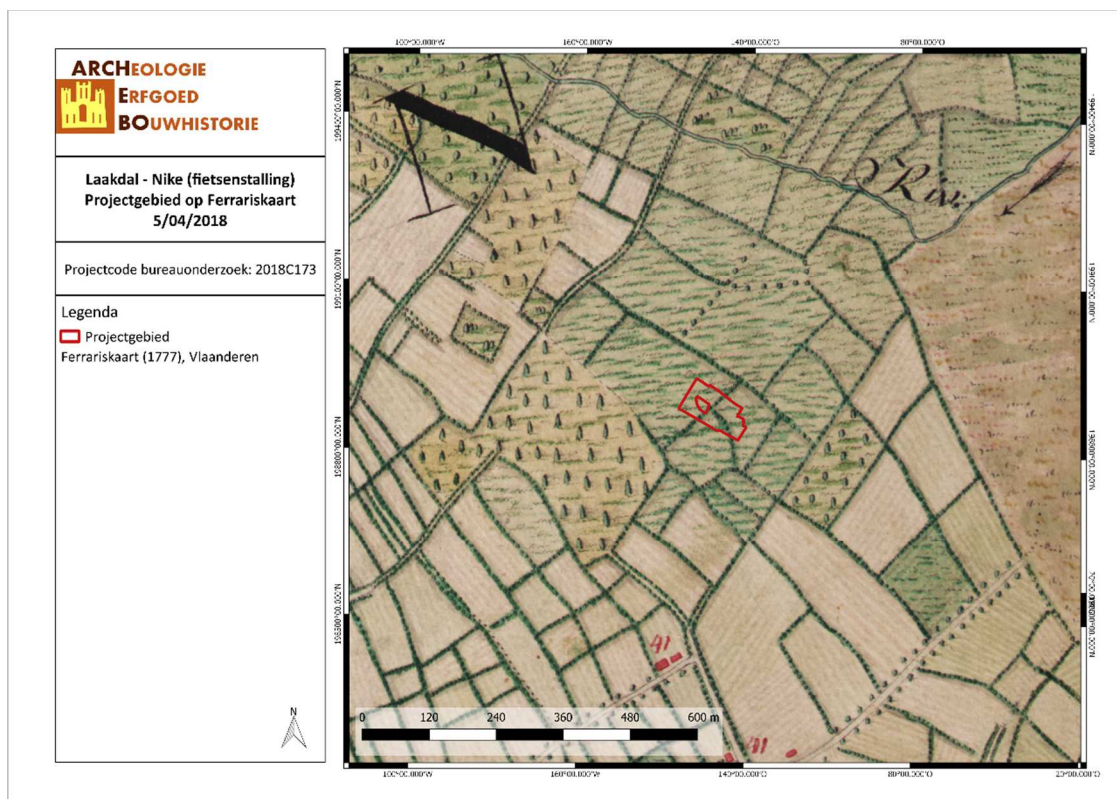
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Vorst (Laakdal)", Inventaris Onroerend Erfgoed, geraadpleegd 6 april 2018, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121244>.

¹¹ Gysseling, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland vóór 1226*, 1026.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed, "Vorst (Laakdal)".

belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De oudste te raadplegen kaart voor het projectgebied is de Ferrariskaart (1771-1778). Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat het projectgebied gebruikt werd als grasland. De gehele omgeving was dunbevolkt, met een dorpscentrum meer naar het zuiden toe.

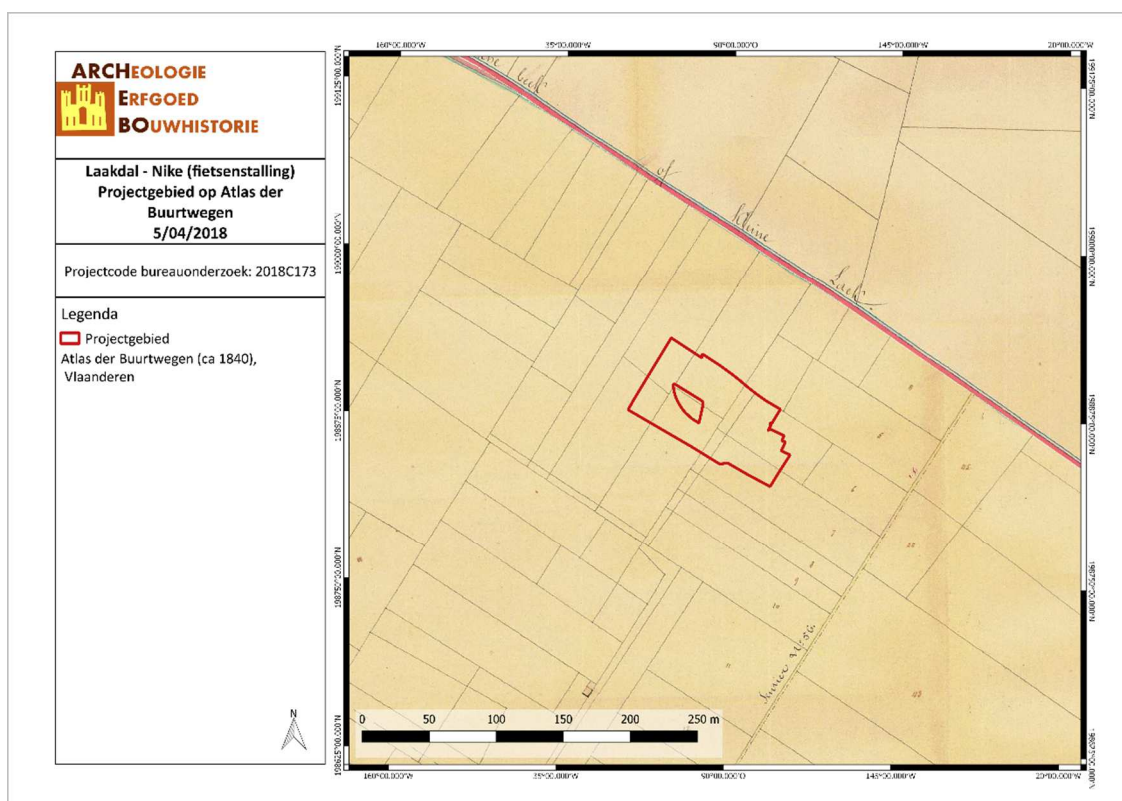
LANI/18/04/05/14 - Digitale aanmaak

Figuur 17: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2018).

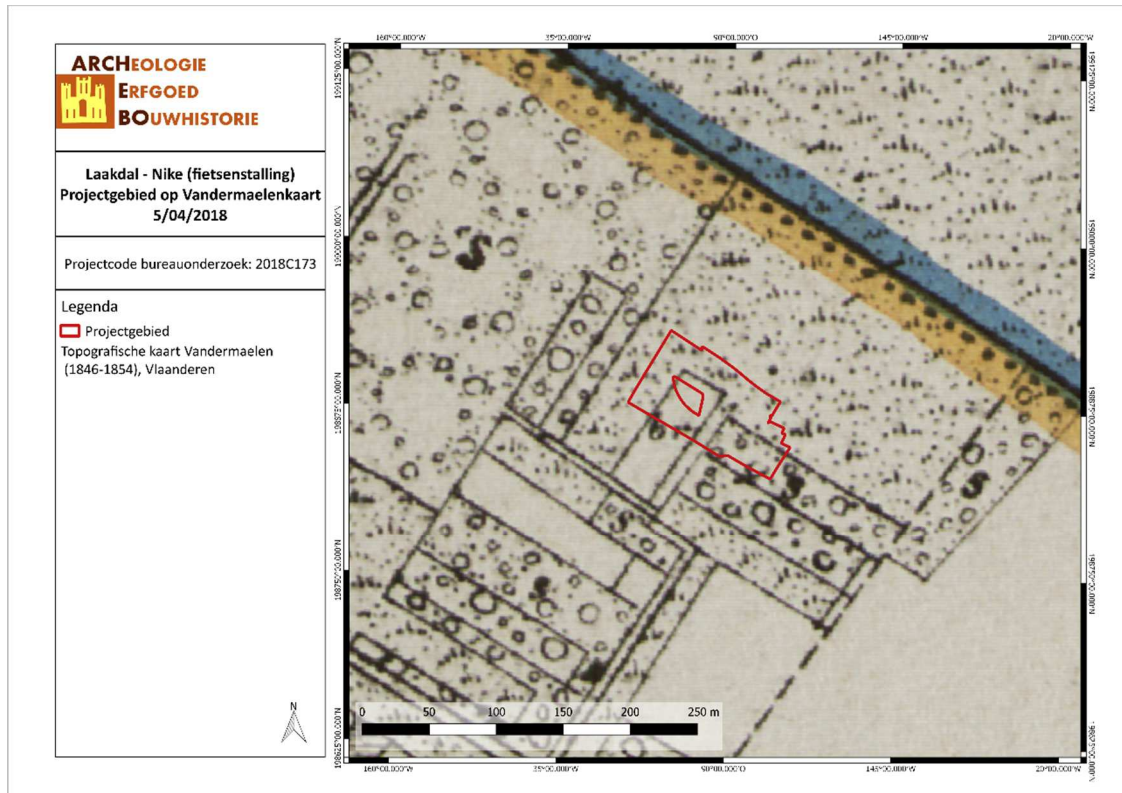
Vervolgens worden vier cartografische bronnen uit de 19de eeuw vergeleken. De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.¹³ De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778. Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). Een vierde bron is de topografische kaart van 1873.

Op 19de-eeuwse cartografische bronnen is het terrein onbebouwd weergegeven. De Atlas der Buurtwegen toont het projectgebied verdeeld over acht percelen. De Vandermaelenkaart toont het projectgebied gemengd gekarteerd als grasgebied, heidegebied en bebossing met naaldbomen. Het terrein blijft echter onbebouwd. Het projectgebied ligt op de kaarten ca. 90m ten zuiden van de Kleine Laak of *Vorschtebeek*. De Popp-kaart is niet beschikbaar voor dit landsdeel. De topografische kaart van 1873 toont geen significante verandering met de Vandermaelenkaart.

¹³ Geopunt Vlaanderen, "Atlas der Buurtwegen", geraadpleegd 2 januari 2018, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

LANI/18/04/05/15 - Digitale aanmaak

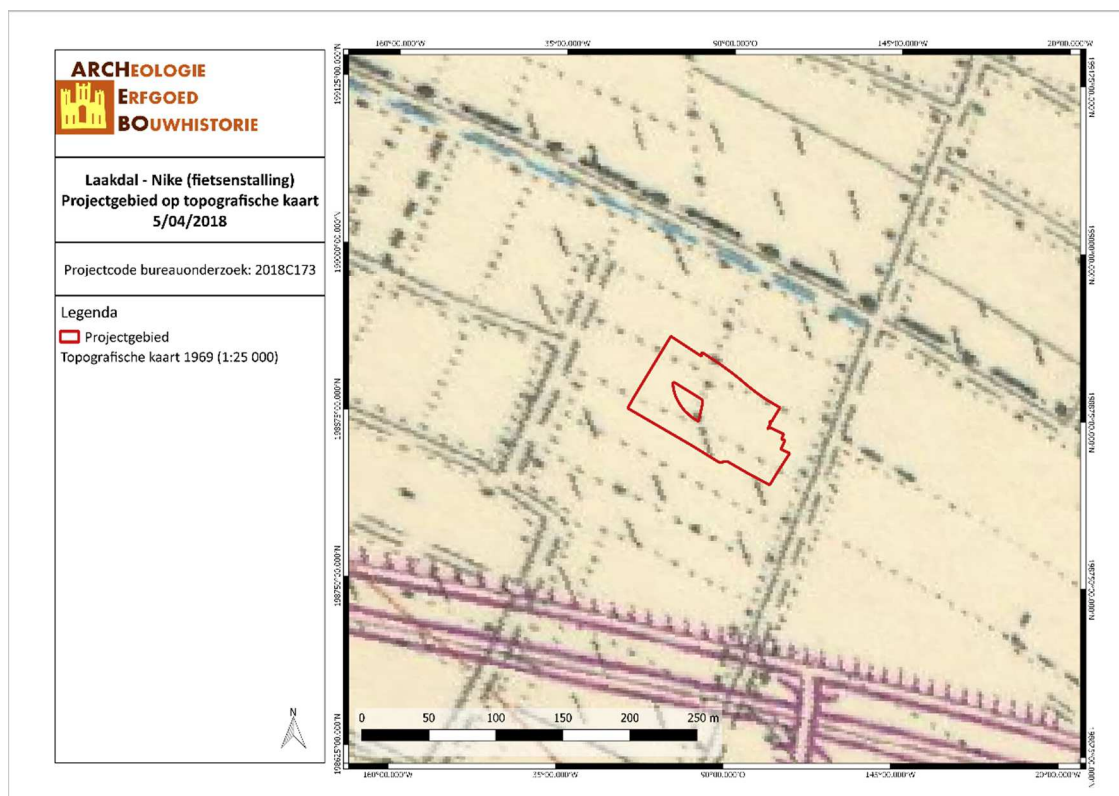
Figuur 18: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2018).

LANI/18/04/05/16 - Digitale aanmaak

Figuur 19: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2018).

Vervolgens worden er topografische kaarten en luchtfoto's uit de 20ste en 21ste eeuw vergeleken. De topografische kaarten van 1939 en 1969 tonen het terrein gekarteerd gemengd als grasland en mogelijk braakliggende grond. Inmiddels was het Albertkanaal aangelegd ten noorden van het terrein (1936-1939). Vanaf de kaart van 1969 verschijnt echter wel de autosnelweg E313 ten zuiden van het projectgebied. De snelweg werd in fasen aangelegd tussen 1958 en 1964.¹⁴ De luchtfoto van 1971 toont het terrein onbebouwd maar de exacte inplanting op dat moment is moeilijk af te lezen.

Het terrein is nog steeds onbebouwd en in gebruik als bosland en akkerland op de luchtfoto tussen 1979 en 1990. Vanaf de luchtfoto 2000-2003 verschijnt een volledige bedrijventerrein met de huidige verharding op het projectgebied. De ontwikkeling van het industriegebied ging van start in 1994.¹⁵

LNI/18/04/05/17 - Digitale aanmaak

Figuur 20: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1969 (Cartesius, 2018)

¹⁴ "A13 (België)", *Wikipedia*, geraadpleegd 9 april 2018, [https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=A13_\(Belgi%C3%AB\)&oldid=49807136](https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=A13_(Belgi%C3%AB)&oldid=49807136).

¹⁵ Verboden, "Nike blijft maar uitbreiden".

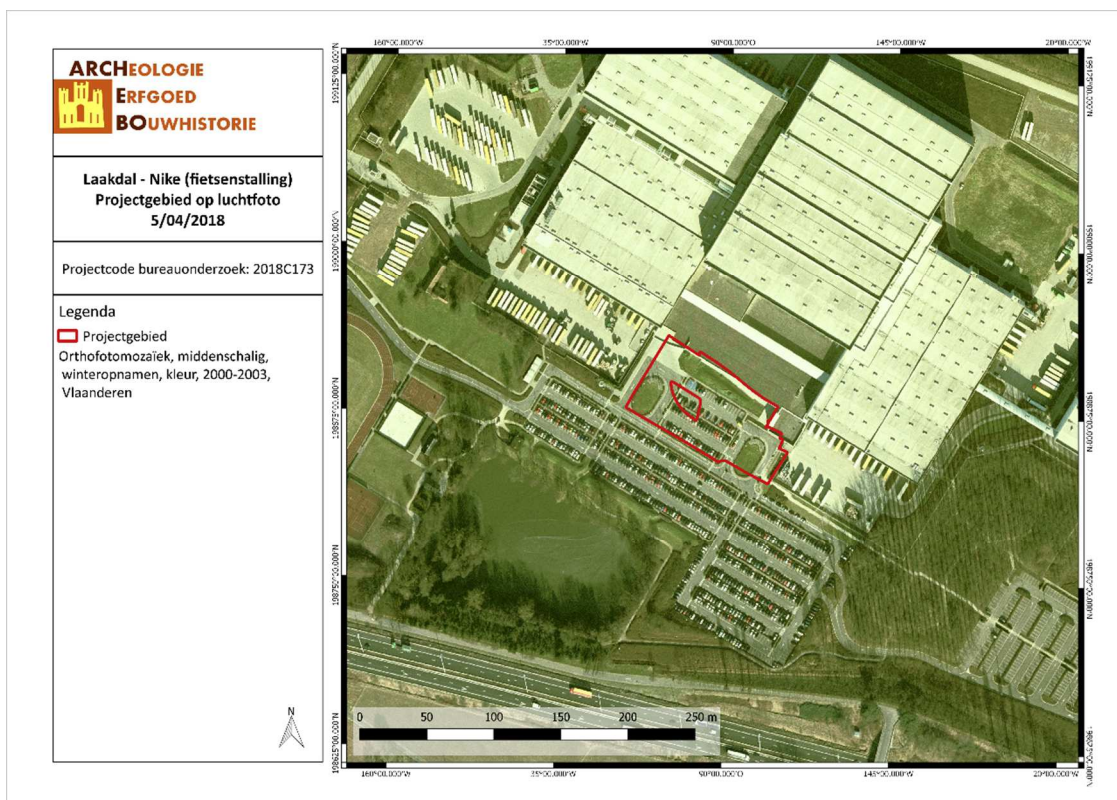
LANI/18/04/05/18 - Digitale aanmaak

Figuur 21: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 1971 (Geopunt, 2018)

LANI/18/04/05/19 - Digitale aanmaak

Figuur 22: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 1979-1990 (Geopunt, 2018)

LANI/18/04/05/20 - Digitale aanmaak

Figuur 23: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 2000-2003 (Geopunt, 2018)

3.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het projectgebied geen bebouwing aanwezig is geweest voor het laatste decennium van de 20ste eeuw. Mogelijk was er reeds vroeger (pre-1777) bebouwing aanwezig maar deze bevinding kan niet door historische of cartografische bronnen gestaafd worden. Historisch gezien kunnen we voor het projectgebied spreken van een tot nu toe lage densiteit aan bebouwing. Het projectgebied werd vanaf het einde van de 18de eeuw gebruikt als landbouwgrond, heidegebied en bosland.

In de ruime omgeving van het plangebied bevindt zich één enkele archeologische waarde. Het betreft het huidige 'Kasteel Meerlaer' (ID 113085), een eclectisch kasteel met neo-Vlaamserenaissance en neotraditionele inslag tussen 600 en 800 meter ten zuiden van het projectgebied. Op de locatie van het huidige kasteel stond vanaf 1348 de 'Hoeve van Gemp' (zoals beschreven op de Ferrariskaart). De hoeve werd in 1798 verkocht als nationaal goed (kloostereigendom). De hoeve werd hierna verschillende malen verkocht tot de eigenaar in 1851 de oude hoeve sloopte en een nieuwe herbouwde. In de jaren 1860 werd deze 'nieuwe' hoeve aangevuld met het huidige nieuwe kasteel. De oude hoeve deed later dienst als conciërgewoning en koetshuis. In 1900 volgden herinrichtingswerken zoals een toevoeging van een kapel.¹⁶

Op basis van de CAI-gegevens kunnen archeologische sporen aanwezig zijn binnen het plangebied. Echter door de impact van de landbouwactiviteiten en de bouw van de bedrijfsgebouwen in 1994, zijn potentiële sporen verstoord of verdwenen. Geconcludeerd kan worden dat de kans op archeologische sporen op een dergelijke site laag is gezien de uitgevoerde verstoringen tot 60cm diepte. De potentiële sporen kunnen zover teruggaan als de Steentijden, met een hoog potentieel op vondsten uit de Middeleeuwen.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Kasteel Meerlaer".

4 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1 ALGEMEEN

Naar aanleiding van een omgevingsvergunning heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Nike Europe Holding B.V. een archeologienota opgemaakt voor de herinrichting van een gedeelte van de huidige parking door de bouw van een fietsenstalling en de aanleg van terrassen en een groene zone. De totale oppervlakte van het project is ca. 6 276,13 m². De groene zone binnenin de nieuwe fietsenstalling behoort niet tot deze bouwaanvraag.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het projectgebied verstoord is bij de constructie van de industriële gebouwen en bij de aanleg van de huidige verharding in ca. 1994. De impact heeft een verstoring van minimaal 60cm veroorzaakt. De geplande werken omvatten een fundering voor de fietsenstalling, een wadi op een geringe diepte en nieuwe rioleringen. Dit brengt een grote verstoring van het bodemarchief teweeg. Er is geen aspect van het perceel dat onbebouwd of onverstoord blijft. *In situ* bewaring van het archeologisch erfgoed is in dit geval enkel een optie afhankelijk van de diepte van de sporen.

4.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er bebouwing aanwezig was binnen het projectgebied vanaf het laatste decennium van de 20ste eeuw tot nu. Historische bronnen konden aantonen dat het gebied vermeld werd vanaf de 9de eeuw. De exacte invulling van het projectgebied kon echter niet achterhaald worden. Tussen de helft van de 18de eeuw en het einde van de 20ste eeuw was het terrein in gebruik als landbouwgebied, heidegebied en bosgebied.

In de ruime omgeving van het plangebied bevindt zich één enkele archeologische waarde. Het betreft het huidige 'Kasteel Meerlaer' (ID 113085), een eclectisch kasteel met neo-Vlaamserenaissance en neotraditionele inslag tussen 600 en 800 meter ten zuiden van het projectgebied.¹⁷ Steentijdvondsten werden aangetroffen op 1,5 km ten oosten van het projectgebied. Vondsten uit de Romeinse periode werden op verschillende locaties aangetroffen vanaf 2km van het projectgebied. In het gehucht Steenberg (ca. 5km ten zuidwesten) werden resten van een kapel en een Romeinse hypocaustum in de jaren 60 van de vorige eeuw aangetroffen.¹⁸

2. Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?

Aan de hand van de kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het projectgebied gebouwen stonden vanaf het einde van de 20ste eeuw. Geschreven bronnen van het gebied concludeert dat bebouwing reeds mogelijk kan geweest zijn vanaf de 9de eeuw. De aanwezigheid van neolithische en Romeinse vondsten in de ruime omgeving doen activiteit in vroegere perioden evenwel mogelijk vermoeden.

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed.

¹⁸ Janssens, "Vorst".

3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het projectgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?*

Op basis van de historische bronnen en kaarten kan geen uitsluitel gemaakt worden in de te verwachten structuren.

4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

Ter hoogte van de bestaande verharding, is er een verstoring van de bodem en het bodemarchief te verwachten op een diepte van minimaal 60cm. Het terrein werd aangewend als werfzone bij de bouw van de bedrijfsgebouwen in ca. 1994. Andere verstoringen in het verleden zijn niet in kaart te brengen.

4.3 SAMENVATTING / ASSESSMENT BUREAUONDERZOEK

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

4.3.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Op het terrein zal door de opdrachtgever de herinrichting van een gedeelte van de huidige parking door de bouw van een fietsenstalling en de aanleg van terrassen en een groene zone uitgevoerd worden. De totale oppervlakte van het project is ca. 6 276,13 m². De groene zone binnenin de nieuwe fietsenstalling behoort niet tot deze bouwaanvraag.

In de ruime omgeving van het plangebied bevindt zich één enkele archeologische waarde. Het betreft het huidige 'Kasteel Meerlaer' (ID 113085), een eclectisch kasteel met neo-Vlaamserenaissance en neotraditionele inslag tussen 600 en 800 meter ten zuiden van het projectgebied.¹⁹ Steentijdvondsten werden aangetroffen op 1,5 km ten oosten van het projectgebied. Vondsten uit de Romeinse periode werden op verschillende locaties aangetroffen vanaf 2km van het projectgebied. In het gehucht Steenberg (ca. 5km ten zuidwesten) werden resten van een Romeinse kapel en hypocaustum aangetroffen in de jaren 60 van de vorige eeuw.²⁰

Aan de hand van de kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het projectgebied gebouwen stonden vanaf het einde van de 20ste eeuw. Geschreven bronnen van het gebied concluderen dat bebouwing reeds mogelijk kan geweest zijn vanaf de 9de eeuw. De aanwezigheid van neolithische en Romeinse vondsten in de ruime omgeving doen activiteit in vroegere perioden evenwel mogelijk vermoeden. De bodem en het bodemarchief is reeds verstoord tot een diepte van minimaal 60cm.

Op de bodemkaart wordt het terrein gekarteerd als Ldcz en Pdcz, een matig gleyige zandleemgrond en matig natte lichte zandleemgrond met sterk gevlekte textuur B horizont, met sedimenten worden lichter of grover in de diepte.

4.3.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

Binnen het plangebied zal door de opdrachtgever de bestaande parking en groene zones heraangelegd worden ten voordele van een fietsenstalling, terrassen en een uitgebreidere groene zone.

In het projectgebied zijn geen archeologische waarden gekend. De enige CAI-locatie in een straal van 1km is de voormalige 'Hoeve van Gempe' (heden nog Meerdael kasteel).

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Kasteel Meerlaer".

²⁰ Janssens, "Vorst".

Bebouwing komt pas voor in de laatste jaren van de 20ste eeuw. Voorheen was het terrein in gebruik als landbouwgrond, heidegrond en bosland. Het is moeilijk om in te schatten welke fase de meeste verstoring veroorzaakt heeft.

LANI/18/04/05/21 - Digitale aanmaak

Figuur 24: Syntheseplan met aanduiding van de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2018).

4.4 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de geplande werken het archeologisch bodemarchief zullen vernietigen. Dit wordt kort besproken in het 'Programma van maatregelen'.

5 BIBLIOGRAFIE

Publicaties

Devroe, Annika, en Jan Claesen. "Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Laakdal - Nikelaan". ARCHEBO bvba, 2013.

Gysseling, Maurits. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland vóór 1226*. Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek, 1960.

Janssens, P. "Vorst: Romeinse funderingen en kapel". *Archeologie* 1963, nr. 2 (1963): 66–67.

Pauwels, F. "Excursiegids Hageland - Kempen", 1994.

Van Ranst, E, en C Sys. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)*. Gent: Laboratorium voor Bodemkunde, 2000.

Online bronnen

"A13 (België)". *Wikipedia*. Geraadpleegd 9 april 2018.
[https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=A13_\(Belgi%C3%AB\)&oldid=49807136](https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=A13_(Belgi%C3%AB)&oldid=49807136).

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Kasteel Meerlaer". Inventaris Onroerend Erfgoed. Geraadpleegd 6 april 2018. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41178>.

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Steenbergenveld". Inventaris Onroerend Erfgoed. Geraadpleegd 9 april 2018. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104308>.

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Vorst (Laakdal)". Inventaris Onroerend Erfgoed. Geraadpleegd 6 april 2018. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121244>.

Geopunt Vlaanderen. "Atlas der Buurtwegen". Geraadpleegd 2 januari 2017.
<http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

Verboven, Chris. "Nike blijft maar uitbreiden". *Het Laatste Nieuws*, 7 december 2016.
<https://www.hln.be/regio/laakdal/nike-blijft-maar-uitbreiden~a8a0a02d/>.

6 FIGURENLIJST

Figuur 1: Criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.....	4
Figuur 2: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2018) ..	6
Figuur 3: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2018).....	6
Figuur 4: Recente foto terrein (opdrachtgever, 2018)	8
Figuur 5: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2018).....	9
Figuur 6: Projectgebied met aanduiding huidige ingebruikname (ARCHEBO bvba, 2018)	9
Figuur 7: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2018)	10
Figuur 8: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2018).....	11
Figuur 9: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2018).	12
Figuur 10: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2018).	12
Figuur 11: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2018).	13
Figuur 12: Laakdal en Meerhout aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2018) ..	13
Figuur 13: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2018).	14
Figuur 14: Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2018).....	15
Figuur 15: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2018).....	15
Figuur 16: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2018).	16
Figuur 17: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2018).....	18
Figuur 18: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2018).....	19
Figuur 19: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2018).	19
Figuur 20: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1969 (Cartesius, 2018).....	20
Figuur 21: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 1971 (Geopunt, 2018)	21
Figuur 22: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 1979-1990 (Geopunt, 2018).....	21
Figuur 23: Situering van het projectgebied op de Orthofoto van 2000-2003 (Geopunt, 2018).....	22
Figuur 24: Synthesepan met aanduiding van de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2018).....	25

7 PLANNENLIJST

LANI/18/04/05/1 - Digitale aanmaak	6
LANI/18/04/05/2 - Digitale aanmaak	6
LANI/18/04/05/3 - Digitale aanmaak	9
LANI/18/04/05/4 - Digitale aanmaak	9
LANI/18/04/05/5 - Digitale aanmaak	10
LANI/18/04/05/6 - Digitale aanmaak	11
LANI/18/04/05/7 - Digitale aanmaak	12
LANI/18/04/05/8 - Digitale aanmaak	12
LANI/18/04/05/9 - Digitale aanmaak	13
LANI/18/04/05/10 - Digitale aanmaak	14
LANI/18/04/05/11 - Digitale aanmaak	15
LANI/18/04/05/12 - Digitale aanmaak	15
LANI/18/04/05/13 - Digitale aanmaak	16
LANI/18/04/05/14 - Digitale aanmaak	18
LANI/18/04/05/15 - Digitale aanmaak	19
LANI/18/04/05/16 - Digitale aanmaak	19
LANI/18/04/05/17 - Digitale aanmaak	20
LANI/18/04/05/18 - Digitale aanmaak	21
LANI/18/04/05/19 - Digitale aanmaak	21
LANI/18/04/05/20 - Digitale aanmaak	22
LANI/18/04/05/21 - Digitale aanmaak	25

8 BIJLAGEN